

H. Bock: Kreuterbuch, 1560, Von Gundelreben.

Geschreven en vertaald door Nico Koomen.

Von Gundelreben. Cap. LXXXVII.

Wir kommen von den Zwibeln an die flecht
unnd krieck kreütter fürnemlich zů der
Gundelreben, welches flechtkraut gemeinlich
inn den gärten, hinder den zeünen unnd gemewr
durchs jår grūn gefunden würt, gleich wie
andere grüne Hedere. Mitten im Aprillen
gewint diß lauffend kraut seine purpurfarbe
braune Violen, die fallen ab on frucht und on
samen, die zarte stengelin seind vierecket, und
zů allen seitten mit runden pappel bletlin
besetzt, unnd seind solche bletter etwas rauch,
zerkerfft zů rings umb wie der Bathonien kraut,
henckt sich an den grund, und kreücht hin und
wider durch andere gewächs, begert nit
übersich zů steigen, bleibt stets auff dem grund
ligen, die bletter riechen zimlich statck, der
geschmack ist etwas zů bitterkeit geneigt. (Tempus.
Forma. Odor. Gustus.)

Von den Namen.

Der wol geborn hert Graff zů Newen Ar,
vermeind Gundelreb oder Grundreb sei Elatine

Van hondsdrif. Kapittel 87.

We komen van de uien an de vlecht en
kruipende kruiden voornamelijk tot de
hondsdrif welk vlechtkruid gewoonlijk in de
tuinen, achter de tuinen en muren door het jaar
groen gevonden wordt, gelijk zoals andere
groene Hedera. Midden in april gewint dit
lopend kruid zijn purperkleurige bruine violen,
die vallen af zonder vrucht en zonder zaden, de
zachte stengeltjes zijn vierkant en aan alle
zijden met ronde Malva blaadjes bezet en zijn
zulke bladeren wat ruig en gekerfd ringsom
zoals het betonie kruid, hangt zich aan de grond
en kruipt heen en weer door andere gewas,
begeert niet omhoog te stijgen, blijft steeds op
de grond liggen, de bladeren ruiken matig sterk,
de smaak is wat tot bitterheid geneigd.

Van de namen.

(**Glechoma hederacea**) De wel edel geboren
heer graaf te Newen Ar meent Gundelreb of
Grundreb is Elatijne en ook Chamecissos

und auch Chamecissos Dios. was aber Elatine eigentlich sei, haben wir im ersten buch im capitel klettenkraut angeregt. (Cap. 64. lib. 3. Hedera terrestris. Corona terræ.) Hie haben wir das recht klein und onfruchtbar Hedera terrestris, sterilis, welches Diosc. lib. iij. cap. cxxj. Chamesisson, Chameleucen, Cotonam terre, Selinitum und Sylvaticam Hederam nennet.

Hie meinen etliche die beschreibung Chamecissi Diosco. reime sich nit zu der Grundreben, erstlich der bletter halben, welche in Dioscoride μαχρότερα, das ist Longiora gelesen werden, dem ist wol zu helfen, wa man μύχότερα, das ist minora für longiora lesen will. Zum andern sagt Diosc. Hedera terrestris drage blümlin als die Viole so man Leucoia nennet, das wollen etlich für weisse Viole allein auflegen. Solchs ist aber auch gefelt, dann der [637] Dioscorides (Lib. 3. cap. 229.) nennt alle Viole, sie seien gäl, weiß, rot, oder braun Leucoia, darumb muß man hie nit eben weiß Viole verstehn, mag wol die braunen darmit verstanden haben. Zum dritten so weiß jederman wol das Gundelreben mit jren Viole ganz bitter seind, derhalben die beschreibung Dioscoridis nit darwid ist, sonder sich wol dahin schicken mag.

Noch seind andere die wollen Gundelreben für Asclepias auflegen, doch so ist Asclepias in seinem ort beschriben. Serapio hat d Gundelreben under dem capitel Lebleb gedacht, und sie (nit unbillig) under die kleinen Cussos (das ist) Hederas gezelet, und Cacos gennet. (Serapio 14. Lebleb.)

Von der Krafft und Würckung.

Dioscorides gibt der Gundelreben zwo tugend, die erst, dz diß kraut mit wasser gedruncken viertzig tag an einander, sol das Hüfftwee vertreiben. Zum andern sol Gundelreben sechs tag nach einander gedruncken die Gältsucht vertreiben. (Hüfftwee, Gältsucht.) Wann ich diß solt brauchen, wolt ich das kraut mit wein sieden, und darnach trincken. Die neuen meister brauchen Gundelreben ausserhalb unnd jnnlich des leibs presten ꝛ. Ist warmer druckener eigenschafft.

Innerlich.

Etlich sagen diß kraut in wasser gesotten unnd gedruncken, sol die rot rür stopffen. (Rote rür.) Gemelt kraut in wein gesotten, unnd gedruncken, bewegt den harn, der (DD iij) [638] frawen zeit, dreibt auß gifft ꝛ. die

Dioscorides, wat echter Elatine eigentlich is hebben we in het eerste boek in kapittel klissenkruid aangehaald. Hier hebben we dat echte kleine en onvruchtbare Hedera terrestris, sterilis, welke Dioscorides libro 4 kapittel 121 Chamesisson, Chameleucen, Coronam terre, Selinitum en Sylvaticam Hederam noemt. Hier menen ettelijke de beschrijving Chamecissi Dioscorides rijmt zich niet tot de hondsdrif, eerst vanwege de bladeren welke in Dioscorides μαχρότερα, dat is Longiora gelezen worden, dat is wel te verhelpen wanneer men μύχότερα, dat is minora voor longiora lezen wil. Als andere zegt Dioscorides Hedera terrestris draagt bloempjes zoals de viole zo men Leucoia noemt, dat willen ettelijke voor witte viole alleen uitleggen. Zulks is echter ook gefaald, dan [637] Dioscorides noemt alle viole, ze zijn geel, wit, rood of bruin Leucoia, daarom moet men hier niet even witte viole verstaan, mag wel de bruine daarmee verstaan hebben. Als derde zo weet iedereen wel dat hondsdrif met zijn viole gans bitter zijn, daarom de beschrijving Dioscorides niet daartegen is, maar zich goed daarheen schicken mag.

Noch zijn andere die willen hondsdrif voor Asclepias uitleggen, doch zo is Asclepias in zijn oord beschreven. Serapio heeft de hondsdrif onder het kapittel Lebleb gedacht en het (niet onbillig) onder de kleine Cussos (dat is) Hederas geteld en Cacos genoemd.

Van de kracht en werking.

Dioscorides geeft de hondsdrif twee deugden, de eerste dat dit kruid met water gedroncken veertig dagen aan elkaar zal dat voetenpijn verdrijven. Als andere zal hondsdrif zes dagen na elkaar gedroncken de geelziekte verdrijven. Wanneer ik dit zal gebruiken wilde ik dat kruid met wijn zieden en daarna drinken. De nieuwe meesters gebruiken hondsdrif aan de buitenkant en innerlijk voor de lijf gebreken etc. Is warme droge eigenschap.

Innerlijk.

Ettelijke zeggen dit kruid in water gekookt en gedroncken zal de rode loop stoppen. Gemeld kruid in wijn gekookt en gedroncken beweegt de plas, de [638] vrouwen tijd, drijft uit gif etc., de geelziekte, opent de verstopte lever

gålsucht, eróffnet die verstopffte leber und miltz, und sol das gebrant wasser gleiche tugend gaben, ꝛc. (Gål sucht. Leber verstopfung.)

Eüsserlich.

Gundelreben in wein oder wasser gesotten, und den hals darmit gegurgelt, heilt die verseerung von der feüle oder vom essen sich erhaben hat. Gemelte kochung heilt auch andere grind und unreinigkeit im mund, an heimlichen enden der weiber ꝛc. (Mund wehe.)

Der safft von Gundelreben ist güt zû den unsaubern fistel und anderen schâden, die reinigt und heilet diser safft ꝛc.

en milt en zal dat gebrande water gelijke deugd geven etc.

Uiterlijk.

Hondsdrif in wijn of water gekookt en de hals daarmee gegorgeld heelt de bezing van de vuilheid of van eten zich verheven heeft. Gemeld kooksel heelt ook andere schurft en onreinheid in de mond en aan heimelijke einden der vrouwen etc.

Het sap van hondsdrif is goed tot het onzuivere lopende gat en andere schaden, die reinigt en heelt dit sap etc.

Dodonaeus;

Van Onderhave kap. vi

Vorm.

Chamaecissus of onderhave.
(Glechoma hederacea)

Onderhave heeft vele, vierkantige en tere steeltjes die van eenzelfde vezelachtige wortel komen en aan deze steeltjes groeien rondachtige, oneffen en rondom gekerfde bladertjes die van reuk sterk en van smaak bitterachtig zijn en kleiner, ronder en teerder dan de bladeren van klimop. De bloempjes groeien tussen de bladeren en zijn van smaak bitter en van kleur purperachtig.

Plaats.

Onderhave is hier te lande zeer gewoon en groeit in vele hoven, in schaduwachtige en vochtige plaatsen.

Tijd.

Onderhave bloeit van in april tot in het einde van de zomer en blijft meestal het hele jaar door groen.

Naam.

Dit kruid wordt in Grieks Chamaecissos genoemd. In Latijn Hedera terrestris en Corona terrae en met die namen is het in de apotheken bekend. In Hoogduits Gundelreb en Grundreb. In Nederduits onderhave. In Frans lyarre terrestre.

Natuur.

Onderhave is warm en droog van naturen tot vrijwel in de derde graad en vooral de bloemen.

Kracht en werking.

Onderhave die in water gekookt en gedronken wordt opent de verstopping van de lever en van de milt en is zeer goed om zeven dagen achtereen gebruikt te worden door diegene die geelzucht hebben. Onderhave die op dezelfde manier en dertig of veertig dagen gebruikt wordt is goed voor diegene die het reuma, dat is pijn in de heup hebben.

Hetzelfde kruid gewreven en in de oren gestoken beneemt het tuiten en geneest het slechte horen.

Zie verder: <http://volkoomenoudeherbariaenmedisch.nl> en : <http://www.volkoomen.nl/>